

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

REKENINGKUNDE V1

NOVEMBER 2022

PUNTE: 150

TYD: 2 uur

**Hierdie vraestel bestaan uit 13 bladsye,
'n formuleblad en 'n 11 bladsy-antwoordeboek.**

INSTRUKSIES EN INLIGTING

Lees die volgende instruksies aandagtig deur en volg dit noukeurig.

1. Beantwoord AL die vrae.
2. 'n Spesiale ANTWOORDEBOEK word verskaf waarin jy AL die vrae moet beantwoord.
3. 'n Formuleblad met Finansiële Aanwysers is aan die einde van hierdie vraestel aangeheg.
4. Toon AL die bewerkings om deelpunte te verdien.
5. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
6. Jy mag 'n donker potlood of blou/swart ink gebruik om die vrae te beantwoord.
7. Toon ALLE bewerkings tot EEN desimale punt, waar van toepassing.
8. Skryf netjies en leesbaar.
9. Gebruik die inligting in die tabel hieronder as 'n riglyn wanneer jy die vraestel beantwoord. Probeer om NIE daarvan af te wyk NIE.

VRAAG	ONDERWERP	PUNTE	MINUTE
1	Maatskappy Finansiële State: Staat van Omvattende Inkomste en Staat van Finansiële Posisie	60	45
2	Kontantvloeistaat en Finansiële Aanwysers	35	25
3	Vertolking van Finansiële State	40	35
4	Korporatiewe Bestuur	15	15
TOTAAL		150	120

VRAAG 1: MAATSKAPPY FINANSIËLE STATE: STAAT VAN OMVATTENDE INKOMSTE EN STAAT VAN FINANSIËLE POSISIE
(60 punte; 45 minute)

Die inligting het betrekking op Laysano Bpk. vir die finansiële jaar geëindig op 28 Februarie 2022.

GEVRA:

1.1 **Verwys na Inligting B (i).**

Bereken die koste van die beskadigde voorraad. (5)

1.2 **Verwys na Inligting B (ii).**

Bereken:

1.2.1 Die wins/verlies met verkoop van die afleweringvoertuig (5)

1.2.2 Totale waardevermindering vir die jaar (4)

1.3 Voltooi die volgende vir die jaar geëindig 28 Februarie 2022:

1.3.1 Staat van Omvattende Inkomste (28)

1.3.2 Ekwiteite en Laste-afdeling van die Staat van Finansiële Posisie (18)

LET WEL: Sommige bedrae word in die ANTWOORDEBOEK verskaf.

INLIGTING:

A. Uittreksel: Saldo's en totale uit die rekords op 28 Februarie:

	2022	2021
	(R)	(R)
Gewone aandelekapitaal	6 670 000	
Behoue inkomste	?	
Lening: Saturn Bank	1 159 000	1 280 750
Debiteurekontrole	2 746 300	
Voorsiening vir oninbare skulde	?	85 840
Vaste deposito	1 830 000	
SAID: Inkomstebelasting (voorlopige belastingbetalings)	130 000	
Krediteurekontrole	428 000	
Verkope	9 355 250	
Koste van verkope	5 665 250	
Direkteursgelde	1 124 000	
Ouditfoie	83 000	
Salarisse en lone (bydraes ingesluit)	1 381 500	
Kommissie-inkomste	4 560	
Huurinkomste	183 600	
Sekuriteitsuitgawes	72 500	
Rente op vaste deposito	?	
Rente op lening	142 250	
Waardevermindering	328 200	
Diverse uitgawes	?	
Dividende op gewone aandele (tussentyds)	207 000	

B. Addisionele inligting:**(i) Voorraadrekords:**

- Die besigheid verkoop sporthemde.
- Die gewoegdegemiddelde-metode word gebruik om die hemde te waardeer.
- Die volgende inligting is uit die rekords geneem:

	EENHEDE	EENHEIDS-PRYS	TOTAAL R
Vorraadsaldo: 1 Mrt. 2021	1 900	R660	1 254 000
Aankope gedurende die jaar	7 100	R750	5 325 000
Totaal vir verkoop beskikbaar	9 000		6 579 000
Vorraadsaldo: 28 Feb. 2022	1 185	?	?
Eenhede verkoop	7 750		

- **LET WEL:** Beskadigde hemde is nie by die eindvoorraadsyfer ingesluit nie. Die beskadigde hemde moet as 'n verlies afgeskryf word.

(ii) Vaste bates:

	2022 R	2021 R
Grond en geboue		
Voertuie	?	1 750 000
Opgehoopte waardevermindering op voertuie	?	620 000
Toerusting	956 000	?
Opgehoopte waardevermindering op toerusting	?	318 000

- Voertuie se waarde verminder teen 20% p.j. op 'n verminderde saldo.
- Toerusting se waarde verminder teen 15% p.j. op kosprys.

Die boekhouer het die totale waardevermindering op vaste bates as R328 200 bereken, voordat die volgende in berekening gebring is:

Voertuie:

- 'n Ou afleweringvoertuig, met 'n drawaarde van R170 000 op 1 Maart 2021, is op 1 Desember 2021 vir R140 000 verkoop.

Toerusting:

- 'n Alarmstelsel wat R48 000 kos, is op 1 Augustus 2021 geïnstalleer.

- (iii) R33 700 ontvang van 'n debiteur, wie se rekening vroeër as oninbaar afgeskryf is, is foutiewelik na die Debiteurekontrolerekening oorgeboek. Dit moet reggestel word.

Die voorsiening vir oninbare skulde moet dan tot 3% van die Debiteurekontrole-saldo aangepas word.

- (iv) Die onderneming het met Always-Safe Sekuriteit 'n kontrak geteken om die perseel te bewaak. 'n Jaarlikse premie van R32 400 vir die periode geëindig 31 Julie 2022 is ten volle op 1 Augustus 2021 betaal.

- (v) Alle besonderhede ten opsigte van 'n werknemer se Februarie 2022-salaris is foutiewelik teen die Diverse-uitgawes-rekening gedebiteer. Die volgende inligting het op sy salaris betrekking:

NETTO SALARIS	AFTREKKINGS	
	SAID: LBS	PENSIOENFONDS
R11 525	R3 235	R990

Die onderneming dra R2 tot die Pensioenfonds by vir elke R1 afgetrek.

LET WEL: EFO-betalings is reeds verwerk vir al die toepaslike bedrae betaalbaar.

- (vi) 'n Huurder huur sedert Maart 2020 kantoorruimte op die perseel. Sy het die huur tot 30 April 2022 betaal. Let daarop dat die maandelikse bedrag met ingang van 1 Januarie 2022 met R1 350 verminder is.
- (vii) **Inkomstebelasting** vir die jaar is teen 30% van die netto wins bereken. Die netto wins na belasting is R356 300 na aanpassings.
- (viii) **Lening: Saturn Bank**
- Alle transaksies ten opsigte van die lening is opgeteken.
 - Rente van R142 250 op die lening is gekapitaliseer.
 - 'n Vaste maandelikse paalement (rente ingesluit) is ten volle betaal.
 - Die kapitaalgedeelte van die terugbetalings sal met 10% oor die volgende finansiële jaar verhoog.
- (ix) **Aandele en dividende:**
- Op 28 Februarie 2022 was daar 1 150 000 uitgereikte aandele.
 - 'n Finale dividend is op 28 Februarie 2022 verklaar.
 - Totale dividende vir die jaar het R345 000 beloop.
- (x) **Netto batewaarde per aandeel (NBW):**

Nadat al die aansuiwerings in berekening gebring is, is die netto batewaarde (NBW) korrek as 675 sent per aandeel bereken.

VRAAG 2: KONTANTVLOEISTAAT EN FINANSIËLE AANWYSERS**(35 punte; 25 minute)**

- 2.1 Kies die korrekte woord uit dié wat tussen hakies gegee word. Skryf slegs die woord langs die vraagnommers (2.1.1 tot 2.1.3) in die ANTWOORDEBOEK neer.
- 2.1.1 (Solvensie/Likiditeit) is die onderneming se vermoë om alle skuld af te betaal met gebruik van bestaande bates.
- 2.1.2 Effektiewe beheer van inkomste en uitgawes is 'n weerspieëling van (risiko/winsgewendheid).
- 2.1.3 Die gebruik van lenings om 'n maatskappy te finansier, staan as (opbrengs/hefboom) bekend. (3 x 1) (3)

2.2 EAGLE BPK.

Die inligting het betrekking op die finansiële jaar geëindig 28 Februarie 2022. Die besigheid is met 'n gemagtigde aandelekapitaal van 1 800 000 aandele geregistreer.

GEVRA:

- 2.2.1 Stel die Behoue-inkomste-nota op 28 Februarie 2022 op. (7)
- 2.2.2 Bereken die volgende bedrae vir die Kontantvloeistaat:
- Inkomstebelasting betaal (4)
 - Fondse aangewend vir die terugkoop van aandele (5)
 - Netto verandering in kontant en kontantekwivalente (4)
- 2.2.3 Bereken die volgende finansiële aanwysers op 28 Februarie 2022:
- Skuld-ekwiteit-verhouding (3)
 - % opbrengs op gemiddelde kapitaal aangewend (5)
 - Dividende per aandeel (4)

INLIGTING:**A. Uittreksel: Staat van Omvattende Inkomste op 28 Februarie 2022:**

Verkope	R11 232 000
Waardevermindering	428 300
Rente op lening	382 000
Netto wins voor belasting	1 297 700
Inkomstebelasting	389 300
Netto wins na belasting	908 400

B. Items uit die Staat van Finansiële Posisie op 28 Februarie geïdentifiseer:

	2022	2021
Aandeehouersbelang	12 350 800	10 750 000
Gewone aandelekapitaal	11 968 000	?
Behoue inkomste	382 800	?
Lening: Lilly Bank	2 886 000	3 700 000
Totale kapitaal aangewend	15 236 800	14 450 000
Kontant en kontantekwivalente	44 700	8 000
Bank	36 700	0
Kleinkas	8 000	8 000
SAID: Inkomstebelasting	14 400 Kt.	21 300 Dt.
Aandeehouers vir dividende	?	271 400
Bankoortrekking	0	133 000

C. Gewone aandele:

	GETAL AANDELE
Getal aandele op 1 Maart 2021	1 180 000
Getal aandele op 1 Julie 2021 teen R9,30 elk uitgereik	300 000
Getal aandele op 1 Januarie 2022 teen R1,40 meer as die gemiddelde aandeleprys teruggekoop	120 000
Getal aandele op 28 Februarie 2022	1 360 000

D. Dividende:

- Tussentydse (Interim) dividende van R710 400 is op 31 Augustus 2021 betaal.
- 'n Finale dividend van 12 sent per aandeel is op 28 Februarie 2022 aan alle aandeelhouers op die aandeleregister verklaar.

HOU HIERDIE BLADSY OOP.

VRAAG 3: VERTOLKING VAN FINANSIËLE STATE**(40 punte; 35 minute)**

- 3.1 Kies die toepaslike item uit die lys verskaf wat by ELKE doel hieronder pas. Skryf slegs die letter (A–D) langs die vraagnommers (3.1.1 tot 3.1.3) in die ANTWOORDEBOEK neer.

Lys van items wat in 'n maatskappy se jaarverslag sal verskyn:

A	Staat van Omvattende Inkomste (Inkomstestaat)
B	Staat van Finansiële Posisie (Balansstaat)
C	Kontantvloeiostaat
D	Direkteursverslag

NR.	DOEL
3.1.1	Om die effekte van bedryfs-, beleggings- en finansieringsaktiwiteite te weerspieël
3.1.2	Om 'n geskrewe verduideliking van die finansiële prestasie van 'n maatskappy te verskaf
3.1.3	Om die prestasie van 'n maatskappy ten opsigte van sy bruto, bedryfs- en netto wins te weerspieël

(3)

3.2 **JESSIE BPK.**

Die inligting het betrekking op Jessie Bpk. vir die finansiële jaar geëindig 28 Februarie 2022.

AGTERGRONDINLIGTING:

Mike Stuurman is op 1 Maart 2021, op grond van sy suksesvolle rekord van verbeterde prestasies by ander maatskappye waar hy voorheen gewerk het, as die hoof- finansiële beampte (HFB) aangestel. Hy is nie 'n aandeelhouer van Jessie Bpk. nie.

GEVRA:

LET WEL: Verskaf syfers, tendense, finansiële aanwysers of berekeninge in ELKE geval om jou kommentaar en verduidelikings te staaf.

3.2.1 Winsgewendheid:

Mike het die direksie meegedeel dat hy 'n aantal insidente van vrugtelose en verkwistende uitgawes in die maatskappy se rekords geïdentifiseer en reggestel het. Verskaf TWEE finansiële aanwysers wat die sukses van Mike se strategieë ondersteun. (4)

3.2.2 Dividende:

- Verduidelik of die verandering in die dividenduitbetalingkoers in 2022 die maatskappy sal bevoordeel of nie. (3)
- Sue Lee, 'n aandeelhouer wat 5 000 aandele besit, is tevrede met die dividende wat sy ontvang het, ten spyte van die verandering in die dividendbeleid. Verduidelik waarom sy so voel. (3)

3.2.3 Risiko en hefboom:

Sommige aandeelhouers voel dat Mike roekeloos was toe hy kort na sy aanstelling as HFB die lening met R3,35 miljoen verhoog het. Verduidelik waarom jy nie met hulle saamstem nie. Verskaf TWEE punte. (6)

3.2.4 Aandelekapitaal en % aandeelhouding: Verwys na Inligting C en D.

- Bereken Brent se % aandeelhouding op 28 Februarie 2022. (5)
- Brent en Kerina het besluit dat hulle by die komende algemene jaarvergadering (AJV) hulle stemme sal saamvoeg.
 - Verduidelik EEN moontlike rede vir hierdie besluit, met syfers. (3)
 - As 'n bestaande aandeelhouer, verduidelik waarom jy oor Brent en Kerina se strategie bekommerd sal wees. Verskaf TWEE punte. (4)

3.2.5 Verwys na Inligting A, B en C.

Mike het 'n aanbod vir die pos van HFB by Premier Bpk. teen 'n baie beter vergoedingspakket as die huidige een by Jessie Bpk ontvang. Die direkteure van Jessie Bpk. het vergader en voorgestel dat hulle hom 'n beter pakket sal aanbied as die een wat deur Premier Bpk. aangebied is.

Verduidelik DRIE punte wat verband hou met die finansiële uitslae van die maatskappy, behalwe dié wat hierbo genoem is, wat die Vergoedingskomitee kan gebruik om die verhoogde pakket wat hulle aan Mike bied, te regverdig sodat hy by Jessie Bpk. aanbly. (9)

INLIGTING:**A. Finansiële aanwysers op 28 Februarie bereken:**

	2022	2021
Winsopslag-% bereik	70%	60%
% bedryfsuitgawes op verkope	14,8%	27,8%
% netto wins op verkope	24,7%	10,3%
Solvensieverhouding	3,6 : 1	5,3 : 1
Skuld-ekwiteit-verhouding	0,3 : 1	0,2 : 1
Verdiensie per aandeel	408 sent	123 sent
Dividende per aandeel	190 sent	120 sent
Dividenduitbetalingkoers	46,6%	97,6%
% opbrengs op gemiddelde aandeelhouersbelang	20,7%	7,3%
% opbrengs op gemiddelde kapitaal aangewend	16,9%	7,5%
Netto batewaarde per aandeel	1 841 sent	1 685 sent

B. Addisionele inligting op 28 Februarie:

	2022	2021
Markprys van aandele op aandelebeurs	1 920 sent	1 540 sent
Rentekoers op lenings	7,2%	8,5%
Rentekoers op vaste deposito's	4,5%	3,5%

C. Uitreik en terugkoop van aandele:

Gebaseer op Mike se raad het die direkteure besluit om addisionele aandele teen R21,00 per aandeel aan bestaande aandeelhouers uit te reik. Aandeelhouers is toegelaat om 10 aandele aan te koop vir elke 40 aandele wat hulle besit. Alle aandeelhouers het hierdie reg uitgeoefen.

	GETAL AANDELE
Getal aandele op 1 Maart 2021 uitgereik	1 300 000
Getal aandele op 31 Augustus 2021 teruggekoop	240 000
Getal nuwe aandele op 28 Februarie 2022 teen R21,00 per aandeel aan bestaande aandeelhouers uitgereik (hierdie aandele kwalifiseer nie vir 2022-dividende nie)	265 000
Getal aandele op 28 Februarie 2022 uitgereik	1 325 000

D. Uittreksel uit aandeleregister:

Brent Flower en Kerina Moss is aandeelhouers in die maatskappy, maar nie direkteure nie. Geeneen van hulle aandele is op 31 Augustus 2021 teruggekoop nie.

	BRENT FLOWER	KERINA MOSS	TOTAAL
Getal aandele in hulle besit op 1 Maart 2021	300 000	280 000	580 000
% aandeelhouing op 1 Maart 2021	23,1%	21,5%	44,6%
% aandeelhouing op 28 Februarie 2022	?	26,4%	?

VRAAG 4: KORPORATIEWE BESTUUR**(15 punte; 15 minute)**

Uittreksels uit plaaslike koerante is aangepas en op die volgende bladsy aangebied. Gebruik die inligting aangebied en jou kennis oor maatskappye om die vrae te beantwoord.

GEVRA:**4.1 Die Johannesburgse Sekuriteitebeurs (JSE)****Verwys na paragraaf 1.**

- Verduidelik waarom maatskappye graag op die JSE genoteer wil wees. (2)
- Verduidelik waarom die JSE nie 'foutiewe, vals en misleidende finansiële resultate' van genoteerde maatskappye sal duld nie. (2)

4.2 Ouditverslae**Verwys na paragraaf 2.**

Verduidelik die verskil tussen 'n *gekwalfiseerde ouditverslag* en 'n *weershouding-van-mening-ouditverslag*. (2)

4.3 Bekommernisse van die aandeelhouers**Verwys na paragrawe 1, 2 en 3.**

As 'n bekommerde aandeelhouer, watter vrae sou jy by die AJV stel? Verskaf DRIE verskillende vrae. Verduidelik 'n toepaslike rede in ELKE geval.

(3 x 3) (9)

INLIGTING:**JSE TREE OP TEEN VOORMALIGE NIE-UITVOERENDE
DIREKTEURE VAN MALLO BPK.****Paragraaf 1**

Ben Jimo, Kim Lestin en Solly Prins is deur die JSE **gediskwalifiseer** om vir die volgende vyf jaar op die direksie van enige genoteerde maatskappy te dien. Die drie direkteure het nagelaat om hulle oorsigtelike pligte ten opsigte van die finansiële state uit te voer. Die JSE het Mallo Bpk. met R6,5 miljoen beboet vir die publisering van 'n 'aantal stelle **foutiewe, vals en misleidende finansiële resultate**'.

Paragraaf 2

Hulle is in 2018 as lede van die Oudit en Risiko-komitee aangestel toe Mallo Bpk. op die JSE genoteer is. Hulle het uit die direksie bedank nadat die maatskappy in 2021 sy ongeouditeerde halfjaar-finansiële resultate gepubliseer het. Die onafhanklike ouditeure het in 2019 'n **gekwalfiseerde verslag** uitgereik en in 2020 'n **weerhouding-van-mening-ouditverslag**.

Paragraaf 3

Jimo, Lestin en Prins het almal erken dat hulle geen kennis van **korporatiewe bestuur** of die reëls en regulasies wat die finansiële verslagdoening van 'n JSE-genoteerde maatskappy bestuur, het nie. Hulle het erken dat hulle onervare direkteure is en dus nie hulle plig nagekom het om te verseker dat Mallo Bpk. behoorlike finansiële verslagdoeningsprosedures gereed het nie.

GRAAD 12 REKENINGKUNDE FORMULEBLAD MET FINANSIËLE AANWYSERS	
$\frac{\text{Bruto wins}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Bruto wins}}{\text{Koste van verkope}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Netto wins voor belasting}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Netto wins na belasting}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Bedryfsuitgawes}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Bedryfswins}}{\text{Verkope}} \times \frac{100}{1}$
Totale bates : Totale laste	Bedryfsbates : Bedryfslaste
(Bedryfsbates – Voorraad) : Bedryfslaste	Niebedryfslaste : Aandeelhoudersbelang
(Handel & ander ontvangbare bedrae + Kontant & kontantekwivalente) : Bedryfslaste	
$\frac{\text{Gemiddelde handelsvoorraad}}{\text{Koste van verkope}} \times \frac{365}{1}$	$\frac{\text{Koste van verkope}}{\text{Gemiddelde handelsvoorraad}}$
$\frac{\text{Gemiddelde debiteure}}{\text{Kredietverkope}} \times \frac{365}{1}$	$\frac{\text{Gemiddelde krediteure}}{\text{Koste van verkope}} \times \frac{365}{1}$
$\frac{\text{Netto inkomste na belasting}}{\text{Gemiddelde aandeelhoudersbelang}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Netto inkomste na belasting}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$ (*Sien nota hieronder)
$\frac{\text{Netto inkomste voor belasting + Rente op lenings}}{\text{Gemiddelde aandeelhoudersbelang + Gemiddelde niebedryfslaste}} \times \frac{100}{1}$	
$\frac{\text{Aandeelhoudersbelang}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Dividende vir die jaar}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Tussentydse dividende}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Finale dividende}}{\text{Getal uitgereikte aandele}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Dividende per aandeel}}{\text{Verdienste per aandeel}} \times \frac{100}{1}$	$\frac{\text{Dividende vir die jaar}}{\text{Netto inkomste na belasting}} \times \frac{100}{1}$
$\frac{\text{Totale vaste koste}}{\text{Verkoopprys per eenheid – Veranderlike koste per eenheid}}$	
NOTA:	
* In hierdie geval, indien daar gedurende 'n finansiële jaar 'n verandering in die aantal uitgereikte aandele is, word die geweegdegemiddelde-getal aandele in die praktyk gebruik.	